

ІНВЕСТИЦІЇ ТА ІННОВАЦІЇ

УДК 330.341.1:631.11

О.Л. Клебан*, Н.В. Войтович**

*Національний університет "Львівська політехніка",

**Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького

ІННОВАЦІЙНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ЯК КЛЮЧОВИЙ ФАКТОР СУЧАСНОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

© Клебан О.Л., Войтович Н.В., 2012

Розглянуто актуальні питання інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств харчової промисловості України. Проаналізовано результати інноваційної активності підприємств та залучення прямих іноземних інвестицій у переробну промисловість країнами світу протягом останніх років.

Ключові слова: інвестиції, інновації, переробна промисловість, інноваційно-інвестиційні процеси, інвестиційна привабливість.

O. Kleban, N. Voytovych

Lviv Polytechnic National University

INNOVATIVE ENTREPRENEURSHIP AS A KEY FACTOR OF MODERN ECONOMIC DEVELOPMENT

© Kleban O., Voytovych N., 2012

Actual problems of innovative-investment development of processing enterprises are considered in the article. The analysis of results of innovative activity of enterprises and foreign direct investment in food industry of Ukraine are conducted.

Key words: investment, innovation, process industry, innovation and investment processes, investment attractiveness.

Постановка проблеми. Світовий процес переходу від індустріального до інформаційного суспільства, а також соціально-економічні зміни, що відбуваються в Україні, вимагають істотних змін у багатьох сферах діяльності держави. Передусім це стосується підприємств переробної промисловості.

Сьогодні суспільство досягло такого рівня розвитку, коли обсяги теоретичних знань, інформації, рівень її структурованості та складності зумовлюють створення якісно нової інформаційної структури, що визначатиме розвиток країни, сфер суспільства, вдосконалення соціально-комунікаційних відносин, виробництва й управління інноваційно-інвестиційними сферами; вибір і використання інформаційних систем та технологій різного призначення. Це вимагає найшвидшого переходу до нової стратегії інноваційного розвитку підприємств на основі широкомасштабного використання знань та інформації як стратегічних ресурсів розвитку, а також інноваційних технологій як основних інструментів цього розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми інноваційного та інвестиційного розвитку залишаються предметом уваги багатьох зарубіжних та вітчизняних вчених. Цей науковий напрям досліджували такі відомі вчені, як І. Шумпетер, Г. Менш, П. Друкер, П. Саблук [3], В. Геєць [1], А. Гальчинський, Ю. Мельник, О. Панасюк [5], О.Шевченко [7], М. Щурик [8] та ін.

Мета статті полягає у розробці рекомендацій щодо впровадження інновацій для підвищення конкурентоспроможності підприємств та залученні прямих іноземних інвестицій для інноваційного розвитку підприємств харчової промисловості України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Досвід розвинених країн світу підтверджує, що ключова роль у забезпеченні та належному спрямуванні інноваційного розвитку, формуванні національної інноваційної системи належить державі, яка встановлює стратегічні цілі, забезпечує ресурсну підтримку, зокрема, бюджетне фінансування, податкове стимулювання, кредитну підтримку тощо.

Особливу значимість у функціонуванні національної інноваційної системи має організація та стимулювання процесів оновлення технологій, передачі наукових розробок із сфери одержання знань у виробництво, що досягається за допомогою розвитку системи освіти, ринку інтелектуальної власності, створення інноваційної інфраструктури, фінансового та податкового стимулювання науково-технічної діяльності тощо.

Окремі напрямки та складові інноваційної моделі економічного розвитку України визначені в Концепції науково-технологічного та інноваційного розвитку України, затвердженою Постановою Верховної Ради України № 916–XIV 13 липня 1999 р., Стратегії економічного та соціального розвитку України “Шляхом європейської інтеграції” на 2004–2015 рр., затвердженою Указом Президента України 28 квітня 2004 р. № 493/2004.

Однак непослідовність держави в розробці та здійсненні науково-технічної та інноваційної політики, відсутність системи стимулювання інноваційних процесів та підтримки високотехнологічних виробництв призвело до вкрай негативних структурних змін в економіці – занепаду високотехнологічних підприємств і водночас посилення та домінування низькотехнологічних сировинних. Цим зумовлене зниження попиту на наукові дослідження та розробки і, відповідно, фактичне згорання інноваційної діяльності в промисловості.

Варто зазначити, що серед країн Європейського Союзу мінімальні показники інноваційної активності мають Португалія – 26 % та Греція – 29 %, але навіть вони удвічі вищі, ніж в Україні. Порівняно з країнами-лідерами, такими, як Нідерланди (62 %), Австрія (67 %), Німеччина (69 %), Данія (71 %) та Ірландія (74 %) розрив з Україною ще більший – у 4 рази.

Згідно з офіційною статистикою чинними, які насамперед перешкоджали здійсненню інноваційної діяльності, були вартісні, а саме: нестача власних коштів (80,1 % обстежених підприємств), великі витрати на нововведення (55,5 %), недостатня фінансова підтримка держави (53,7 %), високий економічний ризик (41 %), тривалий термін окупності нововведень (38,7 %), відсутність коштів у замовників (33,3 %). Також заважала недосконалість законодавчої бази (40,4 %), низький обсяг попиту на продукцію (16 %), відсутність кваліфікованого персоналу (20 %), можливостей для кооперації з іншими підприємствами і науковими організаціями (19,7 %), нестача інформації про ринки збуту (17,4 %) та інформації про нові технології (17,3 %).

Аналізуючи статистичні дані протягом 2010 р. інноваційну діяльність в Україні здійснювали 369 переробних підприємств або 15 % від їх загальної кількості (табл. 1). Понад 10 % з них реалізовували інноваційну продукцію, обсяг якої становив 4912370,3 тис. грн або 6,7 % від загального обсягу реалізованої продукції. Основними напрямками підприємств, які займалися нововведеннями, були продуктові інновації. Кожне третє підприємство придбало і впровадило нові засоби механізації виробництва, кожне одинадцятье – нові технології. Взагалі для здійснення нововведень підприємства придбали 182 нові технології.

Головною причиною низької інноваційної активності підприємств слід визнати відсутність довгострокових мотивацій організації високопродуктивної інноваційної діяльності. Інноваційна діяльність є малоприбутковою (низькорентабельною) та ризикованішою порівняно з іншими видами діяльності. Завданням держави є створення ефективної і адекватної вимогам сьогодення системи підтримки інноваторів, яка б давала змогу здійснювати високопродуктивну інноваційну діяльність у харчовій промисловості.

Інноваційна активність підприємств переробної промисловості (виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів) України

Показники	2009 р.	2010 р.	2010 р. у % до 2009 р.
Кількість переробних підприємств, од.	2594	2457	94,7
Кількість підприємств, які займалися інноваційною діяльністю, од.	389	369	94,8
у тому числі проводили дослідження і розробки, од.	284	296	104,2
Кількість підприємств, що впроваджували маркетингові та організаційні інновації, од.	110	81	73,6
Освоєння виробництва інноваційних видів продукції, найменувань, од.	588	487	82,8
з них нових для ринку, од.	104	71	68,2
Кількість підприємств, що реалізували інноваційну продукцію, од.	245	239	97,6
Вартість реалізованої інноваційної продукції, тис. грн	4912370,3	4660852,0	94,9
Реалізація інноваційної продукції за межі України, од.	43	49	113,9
Вартість реалізації інноваційної продукції за межі України, тис. грн	880556,0	1143074,7	129,8
Розподіл загального обсягу витрат за напрямками інноваційної діяльності, тис. грн	1014972,8	608852,4	59,9

Джерело: [4].

Зазначений стан є наслідком відсутності стратегії переведення економіки України на інноваційний шлях розвитку, формування національної інноваційної системи, яка забезпечувала б його реалізацію, неналежного використання методів планування на всіх рівнях управління (системного аналізу, прогнозування, оптимізації, програмно-цільових методів управління тощо), низького рівня інноваційної культури працівників органів державної влади. Як показує досвід розвинених країн світу, вплив інноваційного фактора на економіку має відбуватися узгодженням інноваційної політики з науково-технічною, бюджетно-фінансовою, грошово-кредитною, промисловою та зовнішньоторговельною політикою та за умови досягнення єдності інтересів і встановлення збалансованих та гармонійних стосунків між суспільством, державою, владою, бізнесом та іншими громадськими і науковими інституціями в цій царині.

Розглянемо надходження прямих іноземних інвестицій у переробну промисловість (виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів), частина з яких були задіяні переробними підприємствами в інноваційну діяльність (табл. 2).

У 2011 р. найбільше прямих інвестицій в Україну надійшло з Кіпру. Їх кількість порівняно з 2009 р. збільшилась на 71,2 %. Надходження інвестицій зі США скоротилось 54,5 %.

Розглянемо напрями інтенсифікації інноваційно-інвестиційних напрямів розвитку підприємств переробної промисловості:

- глибока діагностика власних ринкових можливостей з метою розробки реальних стратегій розвитку бізнесу;
- оцінка перспектив прямої глобальної конкуренції;
- чітке позиціонування бізнесу;
- використання переваг положення “аборигена” (краща обізнаність про специфіку ведення бізнесу в регіоні);
- інноваційна складова розвитку (просте скорочення відставання, зазвичай, не призводить до якісного прориву);
- використання підприємницької енергії бізнесу, що розвивається;
- широке використання аутсорсингу (є актуальним для більшості українських виробників через неможливість організувати роботу маркетингової служби власними силами);

- використання національного патріотичного фактора при встановленні емоційних зв'язків із споживачами та іншими цільовими ринками через створення брендів та проведення соціально-відповідальної політики.

Таблиця 2

**Надходження прямих іноземних інвестицій у переробну промисловість
за країнами світу, млн дол. США**

Країни	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2010р. у % до 2009 р.
Кіпр	180,2	250,2	308,6	171,2
Німеччина	58,6	61,7	67,8	115,7
Нідерланди	485,3	568,6	593,1	122,2
Російська Федерація	42,7	49,1	52,4	122,7
Австрія	16,8	22,4	22,3	132,7
Франція	75,7	75,0	71,3	94,2
Великобританія	148,8	146,5	122,8	82,5
Швеція	210,2	222,3	211,7	100,7
Британські Віргінські Острови	42,2	33,0	27,4	64,9
Сполучені Штати Америки	140,4	92,0	63,9	45,5
Італія	1,8	1,6	1,6	88,9
Польща	22,5	18,5	22,3	99,1
Швейцарія	82,6	86,3	88,4	107,0
Угорщина	9,8	11,0	11,0	112,2
Люксембург	1,0	1,0	1,0	100
Разом	1518,6	1639,2	1665,6	109,7

Джерело: [2, 6].

З метою реалізації перспектив інноваційно-інвестиційного розвитку переробної промисловості необхідно виділити такі пріоритети:

- переорієнтацію інвестицій у розвиток галузей харчової промисловості з порівняно високою інтенсивністю виробництва (льоно-, коноплевиробництво, хмелярство, цукробурякове, молочне, м'ясне виробництво), що нині потребують якнайшвидшого відродження на новій техніко-технологічній основі, забезпечують створення додаткових робочих місць та виробництво імпортозамінних товарів;
- залучення у використання технологій з глибокої переробки сільськогосподарської продукції і виготовлення нових інноваційних продуктів;
- впровадження інноваційно-інвестиційних проектів з будівництва потужностей з приймання, доробки та зберігання сільськогосподарської продукції, зокрема із залученням іноземних кредитів для придбання обладнання та об'єктів інфраструктури;
- впровадження інноваційно-інвестиційних проектів з будівництва промислових об'єктів за переробки енергетичних продуктів і виробництва біопалива, що сприятиме виробництву альтернативних видів екологічно чистого пального й зменшенню залежності країни від імпорту енергоносіїв, утилізації надлишків виробленої сільськогосподарської продукції і проміжної продукції промислового виробництва, створенню нових робочих місць, збільшенню доходів населення та надходжень до бюджету.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, ситуація, що склалася в інноваційній сфері, спричиняє нагальне розроблення такої державної політики, яка б забезпечувала розширене відтворення об'єктної бази інноваційної діяльності та незворотний вплив інновацій на прискорене економічне зростання країни.

У зв'язку з цим головним завданням є консолідація зусиль законодавців, урядових, наукових, бізнесових кіл суспільства на оптимальному комплексному вирішенні методологічних, стратегічних і тактичних проблем формування національної інноваційної системи, виробленні стратегії інноваційного розвитку України в умовах глобалізаційних викликів, що дає змогу створити перспективи для впровадження інноваційної моделі розвитку країни і, отже, забезпечити її конкурентоспроможність.

Оцінку інноваційно-інвестиційної активності регіонів пропонуємо здійснювати на основі комплексного підходу, використовуючи систему показників: обсяги інвестицій (власних та залучених), валовий регіональний продукт, динаміка та структура дебіторської і кредиторської заборгованості, трудові ресурси, інфляція, фінансовий стан підприємств регіону, експортоорієнтованість місцевого виробництва.

Вважаємо, що необхідно активізувати інноваційно-інвестиційну діяльність за допомогою: орієнтації виробництва на потреби внутрішнього ринку; впровадження наукоємних технологій замість матеріало- та енергоємних; виробництва вітчизняних товарів замість імпорту товарів аналогічної групи; підвищення конкурентоспроможності виробленої продукції.

Подальшого дослідження потребує розширення меж аналізу факторів впливу на інноваційно-інвестиційний розвиток підприємств харчової промисловості України та визначення інструментів їх державного регулювання.

1. *Економіка України: Стратегія і політика довгострокового розвитку / За ред. В.М. Гейця.* – К.: Фенікс, 2008. – 641 с. 2. *Звіт про капітальні інвестиції (ф. 2-ін).* – К.: Держкомстат України, 2011. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>. 3. Мельник Ю.Ф. *Агропромислове виробництво України: уроки 2008 року і шляхи забезпечення інноваційного розвитку / Мельник Ю. Ф., Саблук П. Т. // Економіка АПК.* – 2009. – №1. – С. 3–15. 4. *Наукова та інноваційна діяльність в Україні: Стат. зб.* – К.: Держкомстат України, 2011. – 282 с. 5. Панасюк О.Б. *Залучення інвестицій в аграрний сектор економіки / О. Б. Панасюк // Економіка АПК.* – 2010. – № 6. – С. 51–53. 6. *Статистичний щорічник України за 2010 рік.* – К.: Держкомстат України, 2011. – 560 с. 7. Шевченко О.В. *Інвестиційна активність регіонів України: вплив на економічне зростання / О.В. Шевченко // Стратегічні пріоритети.* – 2009. – №1(10). – С. 175–181. 8. Щурик М.В. *Найважливіші передумови інноваційного забезпечення процесу відтворення земель в аграрному секторі карпатського макрорегіону / Щурик М. В. // Фінанси України.* – 2009. – № 1 (158) – С. 107–114.